

kendilerine öğretilen hakikatlerin bir kısmını unuttukları, bu sebeple de aralarında sonu gelmez bir düşmanlık ve kin doğduğu ifade edildikten sonra kendilerine, gizlemekte oldukları kitabın (İncil) büyük bir kısmını açıklayacak olan Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği, onlara Allah tarafından bir ışık, apaçık bir kitap (Kur'an) geldiği bildirilmiştir (el-Mâide 5/14-15). İslâm âlimleri, bu âyetlerde söz konusu olan kutsal metinlerin orijinal şekilleriyle muhafaza edilmediğine dair ifadelerini açıklamak için İnciller'i tetkik etmişler, böylece İnciller'in tahrifiyle ilgili literatür ortaya çıkmıştır.

İslâm tarihinde hıristiyan kutsal kitabı üzerinde tahrifin mutlak olarak vukuunu ilk belirten reddiye yazarı Câhiz olmuştur. İbn Hazm da *Kitâbü'l-Faşl fi'l-mîle ve'l-ehvâ' ve'n-nihâl* adlı eserinde İnciller'in tahrifine geniş yer ayırmış, onlardaki tezatları belirterek tahrif hadisesini ortaya koymaya çalışmıştır (Pulcini, s. 97-129). Cüveynî, *Şifâ'ü'l-ğalîl* de İnciller'in tahrif edilmişliğini delilleriyle ortaya koymaktadır. Ebû'l-Bekâ Sâlih b. Hüseyin el-Ca'ferî'nin *Tahcîl men harrafel-İncîl*'i, Şehâbeddin el-Karâfî'nin *el-Ecvibetü'l-fâhire 'ani'l-es'ileti'l-fâcîre*'si, İbn Kayyim'in *Hidâyetü'l-hayârâ'si*, Abdullah et-Tercümân'ın *Tuhfetü'l-erib*'i, Rahmetullah el-Hindî'nin *İzhârü'l-hakık*'i, Abdurrahman Bâceçzâde'nin *sırf İnciller'i ele alan el-Fârîk beyne'l-mahlûk ve'l-hâlik*'i, Muhammed Ebû Zehre'nin *Muhâdarât fi'n-Naşrâniyye*'si, İbrâhim Müteferrika'nın *Risâle-i İslâmiyye*'si, Abdülhad Dâvûd'un *İncil ve Şalîb*'i, hıristiyan kutsal kitabını ve onun tahrifini ele alan temel eserlerdendir (Rahmetullah el-Hindî, II, 425-541; Aydın, *Müslümanların Hristiyanlığa Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları*, s. 145-184; Yıldırım, s. 159-162; geniş bilgi için bk. *DİA*, XVII, 364-365; bk. TAHRİF). Öte yandan İnciller'deki bazı olaylar ve onların yorumları, ortak konuların açıklanması için çeşitli kişiler kanalıyla tefsir, kısas-ı enbiyâ ve tarih kitaplarına geçmiş, tasavvufî eserlerde Hz. İsa'ya nisbet edilen sözler rivayet edilmiştir (Ahmed Emîn, I, 339-346; *EP*² [Fr.], III, 1237).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "ncl" md.; *Concordance des saintes écritures*, Lausanne 1977, "Évangile" md.; *Müsned*, IV, 107; Buḥârî, "Bed'ü'l-vaḥy", 3, "Enbiyâ", 23, "Tefsîr", 96/1, "Ta'birü'r-rü'yâ", 1, "Şehâdât", 29, "İftişâm", 25; Nesâî, "Âdâbü'l-kuḍât", 12; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, X, 373-376; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eḡânî*, I, 114; Gazzâlî - M. Abdullah Şarkâvî, *Hristiyanlık*

Üzerine Değerlendirmeler (trc. Osman Cilâci), İstanbul 1998; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 410; Mevḥûb b. Ahmed el-Cevâlikî, *el-Mu'arreb* (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir), Tahran 1966, s. 230; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥü'l-ğayb*, VII, 157, 159-160; XII, 8-11; İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'ân*, I, 501; Âlûsî, *Rûḥu'l-me'ânî*, VI, 150-151; Rahmetullah el-Hindî, *İzhârü'l-hak* (nşr. M. Ahmed M. Abdülkâdir Halîl Melkâvî), Riyad 1414/1994, I, 151-158, 187-246, 294-352; II, 425-541; E. Mangelot, "Évangiles", *DB*, II/2, s. 2058-2061; Ahmed Emîn, *Ḍuḥâ'l-İslâm*, Beyrut 1351/1933, I, 339-346; *NDB*, s. 249-261, 367, 450-451, 472; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'ân*, Cairo 1938, s. 71-72; *Initiation biblique* (nşr. A. Robert - A. Tricot), Paris 1954; L. Vaganay, *Le problème synoptique*, Paris 1954, s. 272-281; a.mlf., "Évangile", *Catholicisme*, Paris 1956, IV, 767-769; O. A. Piper, "Gospel", *IDB*, II, 442-448; K. Grobel, "Gospels", a.e., II, 449; V. Taylor, "Luke, Gospel of", a.e., III, 180-188; C. E. B. Cranfield, "Mark, Gospel of", a.e., III, 267-277; F. C. Grant, "Matthew, Gospel of", a.e., III, 302-313; P. Grelot, *Introduction aux livres saints*, Paris 1963, s. 288-308; A. Barr - A. J. Maclean, "Gospel", *Dictionary of the Bible*, Edinbourg 1963, s. 340; M. Allard, *Textes apologétiques de Guvaini*, Beyrouth 1968, s. 56-85; R. M. Grant, *Introduction historique au Nouveau Testament*, Paris 1969, s. 81-131; W. W. Gasque, "Gospel", *The New International Dictionary of the Christian Church*, Michigan 1974, s. 424; M. Bucaille, *La Bible le Coran et la science*, Paris 1976, s. 57-112; X. L. Dufour, "Les Évangiles synoptiques", *Introduction à la Bible: La Nouveau Testament*, III/2: *L'annonce de l'Évangile* (nşr. A. George - P. Grelot), Paris 1976, s. 11-238; a.mlf., "Évangiles", *EDn*, VI, 818-822; E. Cothenet, "Le Quatrième Évangile", *Introduction à la Bible: Introduction critique au Nouveau Testament*, III/4: *La tradition johannique*, Paris 1977, s. 95-292; Muhammed Ebû Zehre, *Hristiyanlık Üzerine Konferanslar* (trc. Akif Nuri), İstanbul 1978, s. 69-96; W. Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, Chicago 1979, s. 317-318; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 439; *Nouveau Testament (Traduction Icuménique de la Bible)*, Paris 1981, s. 13-42, 125-129, 131-133, 181-187, 281-289; Xavier Jacob, *İncil Nedir? Tarihi Gerçekler*, Ankara 1985; B. Standaert, "Synoptique", *Catholicisme*, Paris 1996, XIV, 697-706; *Kâmûsü'l-Kitâbi'l-Mukaddes*, Kahire 1991, s. 120-122; Mehmet Aydın, *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, Ankara 1995, s. 81-94; a.mlf., *Müslümanların Hristiyanlara Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları*, Ankara 1998, s. 145-184; Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, İzmir 1996, s. 126-164; Şaban Kuzgun, *Dört İncil: Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ankara 1996, s. 305-342; H. Goddard, *Muslim Perceptions of Christianity*, London 1996, s. 7-11, 34-38; Th. Pulcini, *Exegesis as Polemical Discourse: Ibn Hazm on Jewish and Christian Scripturs*, Atlanta 1998, s. 97-129; Carra de Vaux - [G. C. Anawati], "İncil", *EP*² (Fr.), III, 1235-1238; F. J. Mc Cool, "Synoptic Gospels", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1967, XIII, 886-891; R. F. Collins, "Gospel", *ER*, VI, 79-82; Mustafa Sinanoğlu, "Hristiyanlık", *DİA*, XVII, 364-365.

ÖMER FARUK HARMAN

İNCİL ve SALİB

Abdülhad Dâvûd'un

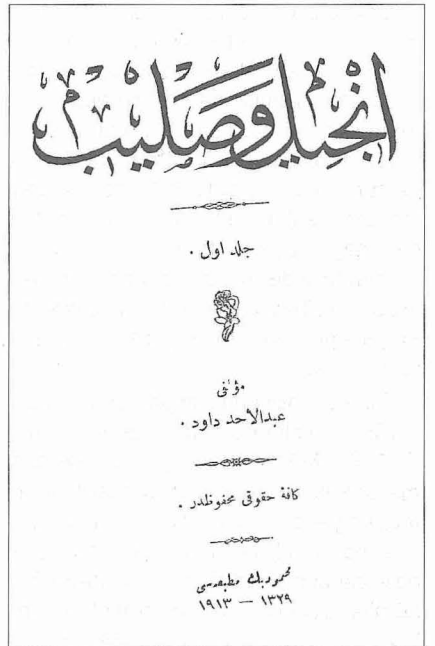
(ö. 1930 [?])

Hristiyanlığa reddiye olarak kaleme aldığı eser.

Aslen bir Katolik rahibi iken müslüman olan Abdülhad Dâvûd'un Hristiyanlığı tenkit ve reddetmek üzere yazdığı eserlerin ilkidir. Hristiyan ilâhiyatı tahsil eden ve uzun yıllar rahiplik yapan müellif 1900'lü yılların başından itibaren, Hz. İsa'nın çarmıha gerilerek idam edilmesiyle ilgili hristiyan doktrininin gerçekliğinden şüphe etmiş ve bunun bâtil bir tasavvur olduğuna kanaat getirmiştir. Bu fikrini delillerle ortaya koyup İncil ve haçın muammasını aydınlatmak için bu eserini kaleme almıştır.

Kitabın mukaddimesinde teslim inancını eleştiren müellif Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediğini belirtir. Ahd-i Cedîd hakkında bilgi vererek Ahd-i Cedîd külliyyatını oluşturan yirmi yedi kitabın ancak İznik Konsili'nde (325) tesbit edilebildiğini, böylece Hristiyanlığın 325 yıl boyunca resmen kutsal sayılan kitaplar külliyyatından mahrum kaldığını söyler. Bu arada İznik Konsili'nin iç yüzünü de irdeler ve Ahd-i Cedîd'deki risâle yazarlarının hem dört İncil'in mevcudiyetinden hem de birbirleri-

İncil ve Salib'in ilk baskısının kapak sayfası (İstanbul 1329)

nin yazdıklarından habersiz olduklarını ispat eder. Katolik kilisesinin İncil'den ziyade papanın yanılmazlığına ve kilise geleneğine (tradition) önem verdiğini ifade eden müellif İncil'in gerçek mânasını, havârilere ve ilk hıristiyan cemaatinin İncil'den ne anladığını, kaç çeşit İncil bulunduğunu Ahd-i Cedîd'den verdiği misallerle açıklar. İncil'in maksat ve mevzuunun "İslâm" ve "Ahmed", Hz. İsa'nın sözlerindeki en önemli kavram olan melekûtullahın da İslâm dini olduğunu, söz konusu kavramların Grekçe, Süryânîce ve İbrânîce karşılıklarının etimolojisini yaparak ortaya koyar.

Abdülâhad Dâvûd, eserinde ayrıca İslâm-hıristiyan tartışmasının ana meselelerine eğilmiş, tartışma konularını belirterek hıristiyan ilâhiyatı tahsil etmesinin ve uzun yıllar hıristiyan din adamı olarak çalışmasının kendisine kazandırdığı birikim ve araştırma metodu sayesinde hıristiyan kutsal kitapları ve inançları üzerine ciddi eleştiriler yapmıştır. Bu eleştirilerde ilmî usullerden ayrılmayan yazar, Grekçe yazılan İnciller'in Hz. İsa'nın mesajını naklederken düştüğü hataları ve tercüme yanlışlıklarını da göstermiştir. Mevcut İnciller'den hiçbirinin Hz. İsa'ya gönderilen gerçek İncil olmadığını, bunların sadece birer mev'izadan ibaret bulunduğunu, ayrıca Hz. İsa'nın konuştuğu dilde kaleme alınmadıkları için temel kavramların değişik şekillerde tercüme edildiğini veya farklı yorumlandığını ayrıntılı etimolojik tahlillerle ortaya koymuştur. Osmanlı Meclis-i A'yân üyesi Seyyid Ubeydullah Efendi'nin oğlu Seyyid Abdülkadir'e ithaf edilen eser basılmış olup (İstanbul 1329) Kudret Büyükoçşkun tarafından sadeleştirilerek tekrar yayımlanmıştır (İstanbul 1999).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülâhad Dâvûd, *İncil ve Salîb*, İstanbul 1329; Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Konya 1989, s. 107-109; Ömer Faruk Harman, "Abdülâhad Davud", *İlim ve Sanat*, sy. 32, İstanbul 1992, s. 76-77.

MEHMET AYDIN

İNCİLİ ÇAVUŞ

Fıkra ve nükteleriyle tanınan saray musahibi.

Kimliği hakkında bilinenler çok sınırlı olup bunların bir kısmı yakıştırmadır. Asıl adının Mehmed veya Mustafa olduğu (*Sicill-i Osmânî*, I, 448), XVI. yüzyılın ikinci

yarısı ile XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı sanılmaktadır. "İncili" lakabının, "müjde getirci" anlamında "İncilli -Evangéliste"ten (Hammer, *HEO*, VIII, 213) yahut zamanın şeyhülislamına yazdığı biri Arapça, diğeri Türkçe iki risâlede Hz. Peygamber'in adının İncil'de zikredildiğini anlattığından (*TA*, XX, 125) veya bir ok yarışındaki başarısı üzerine padişah tarafından çavuşluk rütbesi verilmesi ve kavuşuna inci takılmasından (Sonerk, s. 5; Konyalı, sy. 2 [1950], s. 102) ya da bıyıklarına inci takarak tâlime çıkmasından kaynaklandığı şeklinde değişik rivayetler vardır. Doğum yerinin Diyarbekir'in İngi yahut İrincil köyü, Sivas, Ardanuç, Tomarza veya Adapazarı'nın Karasu ilçesi olduğu da söyleniler arasındadır. Hayatı ve mesleği hakkındaki bilgilerde de değişik rivayetler bulunmakta ve şahsiyeti başka isimlerle karışmaktadır. Bu rivayetlerin dışında onun genellikle benimsenen biyografisi, Naîmânın IV. Murad devrinde elçi olarak İran'a gönderildiğinden bahsettiği Mustafa Çavuş'un İncili Çavuş olarak kabul edilmesine dayanmaktadır. İran'ın Osmanlılar'a her yıl haraç olarak 200 yük ipek vermesini taahhüt altına alan Osmanlı-Safevî barışı üzerine 1612'de İran elçisi Kadı Han refakatinde İran'a giden İncili Çavuş'un burada sebepsiz yere iki yıldan fazla bir süre alıkonulduğu, ayrıca ipek haracının verilmemesine hiddetlenen I. Ahmed'in İran'a sefer hazırlıklarına giriştiği, bunun üzerine İran'ın geri adım atarak haraçla beraber Kasım Bey adlı elçisini ve İncili Çavuş'u İstanbul'a gönderdiği (1615) anlaşılmaktadır (Hammer, *HEO*, VIII, 213-214; a.mlf. [Atâ Bey], VIII, 157-158). 1035'te (1626) bu defa elçi olarak tekrar İran'a gönderilen İncili Çavuş, Bağdat'ın işgali dolayısıyla gerginleşen Türk-İran ilişkilerini yumuşatmak için Şah I. Abbas'la müzakereci olarak karşı karşıya gelir. Müzakereler esnasında zekâsı ve açık sözlülüğüyle şahı ikna ederek Osmanlılar lehine barış yapma imkânı hazırlar. Ancak Osmanlı askerinin yorgunluk, hastalık ve gıdasızlık gibi sebepler ileri sürerek Serdar Hâfız Ahmed Paşa'ya baskı yapması ve Bağdat kuşatmasının kaldırılması üzerine IV. Murad'ın hükümdarlığının ilk yıllarına rastlayan bu barış gerçekleşmez (Naîmâ, II, 381, 387).

İncili Çavuş'un iyi bir öğrenim gördüğü, Arapça ve Farsça bildiği, zeki, olgun, hâzırcevap bir siyaset ve devlet adamı olduğu kaynaklarda zikredilir (Ahmed Rifat, I, 337; Konyalı, sy. 2 [1950], s. 77). İncili Çavuş fıkralarının mihverini, genel ola-

rak sarayda ve saray çevresinde bulunan çok renkli tiplerden oluşan insanlar, bu insanların toplum hayatındaki tutum ve davranışları meydana getirir. Onu diğer musahiplerden ayıran ve fıkralarıyla yaşamasını sağlayan en önemli husus bu fıkralarda içtimaî ve insanî değerlerin yer almasıdır. Böylece halk İncili Çavuş'u saray ve çevresini eleştirmek ve gülünç hale getirmek için iyi bir temsilci olarak benimsemiş, bu çevre hakkındaki duygu ve düşüncelerini dile getirmekte onu vasıta kılmıştır. İncili Çavuş padişahın yakını olarak gördüğü her aksaklığı alaya almış, hatta zaman zaman padişah bile onun güldürücü ve iğneleyici sözlerine hedef olmuştur. İncili Çavuş'un kalıcılığını sağlayan da halkın onu benimseme ve sahiplenme duygusudur (Yıldırım, s. 24).

İlk defa Süleyman Tevfik (Zorluoğlu) tarafından derlenen İncili Çavuş fıkralarının dikkat çeken en önemli yönü onların hikâye niteliğinde olmasıdır. Metinlerin büyük bir kısmı fıkra ölçülerini aşarak hikâyeye yaklaşmaktadır. Güldürücü ve nükteli fıkraların özelliklerinden olan kısa fakat yoğun tahkiye tekniği İncili Çavuş fıkralarının büyük bir kısmında yoktur. Bu yönüyle ele alındığında onların henüz tam bir anlatma kalıbına oturtulmadığı, dolayısıyla fıkra karakteri kazanmadığı söylenebilir. Bu durumu fıkraların sözlü gelecekte dar bir alanda dolaşmasına, yani Nasreddin Hoca fıkraları gibi geniş bir yaşama alanına sahip olmamasına bağlayan araştırmacılar da vardır (Oy, sy. 1-2 [1988], s. 105).

Genel olarak fıkralarda ayrıntı yerine bir-iki cümlelik çarpıcı nükteler bulunmasına karşılık İncili Çavuş fıkralarında bu özelliğin görülmemesi, bunların meddah geleneği doğrultusunda bir gelişme izlenerek günümüze ulaşmasından kaynaklanmış olmalıdır. Esasen XIX. yüzyıl meddahlarının en çok söyledikleri hikâyeler arasında İncili Çavuş fıkralarının yer aldığı bilinmektedir (Nutku, s. 104). Bundan dolayı bir kısım araştırmacılar İncili Çavuş'u meddah olarak kabul etmektedir. Anadolu'dan bazı çizgiler taşımakla birlikte İncili Çavuş fıkraları daha çok XVII. yüzyıl İstanbul'unun Balat'tan Boğaziçi'ne kadar uzanan dekorunu ve bu dekor içinde yer alan çeşitli tipleri yansıtır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tsma, Zrf., nr. 7484; Naîmâ, *Tarih*, II, 381, 387; Hammer, *HEO*, VIII, 213-214; a.mlf. (Atâ Bey), VIII, 157-158; Ahmed Rifat, *Luğat-ı Târihiyye ve Coğrafiyye*, İstanbul 1299, I, 337; *Sicill-i Osmânî*, I, 448; Süleyman Tevfik [Zorluoğlu-